

PAPER DETAILS

TITLE: Hasan Ali Toptas. Ben Bir Gürgen Daliyim. Istanbul: Everest Yayinlari, 2009. 110 sayfa.

ISBN:978-605-185-041-2

AUTHORS: Özlem Akbulut

PAGES: 65-70

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/595947>

**HASAN ALİ TOPTAŞ. BEN BİR GÜRGEN DALIYIM. İSTANBUL: EVEREST
YAYINLARI, 110 S., ISBN: 978-605-185-041-2.**

HASAN ALİ TOPTAŞ. *I AM A HORNBEAM BRANCH*. ISTANBUL: EVEREST PUBLICATIONS, 110 P.

Özlem AKBULUT*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Geliş: 08.11.2018 Kabul: 28.11.2018	Tanıtımı ve incelemesi yapılan “<i>Ben Bir Gürgen Dalıyım</i>” adlı kitap Hasan Ali Toptaş tarafından 2009 yılında yazılmıştır. Yazarın ilk ve tek çocuk romanı olan bu eser hakkında daha önce yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu incelemenin belki de en önemli özelliği eserle ilgili yapılan ilk çalışma olmasıdır. Bu incelemede “Ben Bir Gürgen Dalıyım” adlı eserin tanıtımı yapılmış ve kitabın çocuk edebiyatına uygunluğu değerlendirilmiştir. Çocuk edebiyatını yapılandıran temel öğeler; konu, karakterler, dil ve anlatım, plan ve iletidir. Bu öğeler açısından incelenen kitabın çocuk edebiyatına katkıları belirlenmiştir. Kitap, hitap ettiği okurların yaş gruplarına uygun konu ve iletilelere sahiptir. Olaylar okurun zihinsel gelişimine uygun kurgulanmıştır ve başarılı bir dil ve üslup içermektedir. Kitabın çocuk edebiyatı temel öğeleri açısından gerekli nitelikleri gösterdiği ve okurun zevkle okuyabileceği edebi özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle Hasan Ali Toptaş'ın “Ben Bir Gürgen Dalıyım” adlı kitabının gerek konusu ve karakterleriyle gerekse de iletisi, kurgusu ve dili ile çocuk edebiyatında bir değer taşıdığı sonucuna varılmıştır.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received: 11.08.2018 Accepted: 11.28.2018	The book entitled “I am a hornbeam branch”, published by Hasan Ali Toptaş in 2009, is introduced and analysed through this review. There is no previous study related to this book, which is the first and only children’s novel of the author. Perhaps the most important feature of this review is that it was the first study of the work. In this review, a book entitled “I am a hornbeam branch” is introduced and the book’s suitability for children’s literature is evaluated. The basic elements that construct children’s literature are subject, characters, language and expression, plan, message. On the basis of the elements aforementioned, the contributions of this book to children’s literature are determined. The book has appropriate topics and messages to the age groups of the readers. The events are designed according to the mental development of the reader and include a successful language and style. It is concluded that the book has the necessary qualities in terms of the basic elements of children’s literature and has literary characteristics that the reader can read with pleasure. In this sense, it is concluded that Hasan Ali Toptaş’s book entitled “I am a hornbeam branch” has a value in the children’s literature with its subject and character, fiction and language; as well as its message.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, İstanbul/Türkiye, E-mail: Akbulutozlem@outlook.com
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8793-6327>

Kitap Hasan Ali Toptaş'ın çocuklar için yazdığı ilk ve tek çocuk romanıdır. Kitapta Ege topraklarındaki Beşparmak Dağları'nın ardında küçük bir düzlükte yaşayan ağaçların ve yeşerip olgunlaşan bir gürgenin hikâyesi anlatılmaktadır. Orta yaşlı bir gürgen, çitırdayıp duran kozalaklarıyla kıpkızıl çamlar, gürgenden büyük, kambur bir köknar, olanca haşmetiyle, bilge heykeli gibi gövdesiyle yaşlı bir meşe ve daha birçok ağaç bu düzlükte mutlu, hayatlarından memnun bir şekilde yaşamaktadırlar. Ağaçlar arasında huzur hâkimdir fakat, yaşlı meşe ağacının insanlar hakkında anlattığı korku dolu olaylar ağaçları tedirgin etmekte, onları korkudan titretmektedir çünkü bu yaşlı meşe çoğu zaman ağaçlara gerçek masallar anlatmaktadır. Aksakallı meşe solundaki yamaca doğru dallarını eğip de iç çekmeye başladığında genç gürgen ağacı ürpermeye başlamaktadır. Meşe ağacı dallarını eğince hemen konuşmamakta, uzun süre aşağıya

doğru dikkatle bakmakta, hayıflanıyormuş gibi başını sağa sola sallamaktadır. Ardından derin bir iç çekerek mavi göllere benzeyen gözleri dolu dolu olarak aşağıda olanları anlatmaktadır. Yaşananları anlatırken kimi zaman öfkeli, kimi zaman kederli, kimi zaman da kahırlıdır. Yaşlı meşe ağacı yeryüzünde diğer ağaçlardan daha uzun yaşadığı için insanlara ait tecrübeleri daha fazladır ve insanın yıkıcılığına daha fazla şahit olmuştur. Savaşan, ağaçları insafsızca kesen ve farklı şekillere sokan insanların öyküleri bu düzlükte cınlasa da ağaçlar insansızlığın huzuruyla hayata devam etmektedir.

Zamanla, ormanda insanların varlığı hissedilir ve tüm ağaçları korku kaplar. Artık tek düşündükleri kesilecekleri ve kesildikten sonra ne şekle girecekleridir. Ormanda kurtulma ümidi olan pek kalmamıştır. Bir tek gürgen kanatlanıp uçmayı hayal etmektedir. Fakat onun umut dolu rüyalarını da insanoğlu bozacaktır. Sonunda gürgen de bir gün ansızın kesilir ve yaşlı bir marangoza satılır. Satılmasının ardından gürgen bambaşka bir yere taşınır.

Birçok acıya şahitlik eden gürgen, insanların acılarıyla kendi derdini unutacak hâle geliverir. Ana kahraman gürgen ağacı, yaşadığı pek çok üzücü olayla insanın doğayı nasıl yok ettiğine şahit olmaktadır. Olaylar devam ettikçe insanın doğayla çatışmasını daha yakından görmekte ve kendince insanoğlunun gösterdiği bu çatışmanın nedenlerini aramaktadır. Bu durum roman boyunca devam etmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde, olay dizisi boyunca bir gerilim oluşturan, okurun merak duygusunu canlı tutan çatışmalar, anlatım düzeninde çeşitli biçimlerde görülebilir. Bu çatışmalardan biri de kişi-doğa çatışmasıdır. Böylece olay dizisinde yaratılan değişik çatışmalarla kurgu renklendirilerek tekdüzelikten kurtarılır, okurda ilgi ve merak canlı tutulur (Sever 2008: 133).

Kitapta çatışmayı kimin kazanacağı merak duygusunu kamçulamaktadır. Genç gürgen ağacının başına neler geleceği sorusu çocuğun ilgisini kitaba çekmektedir.

Eserde verilmek istenen mesaj çocuklarda çevre bilincini geliştirmek ve onlara doğa sevgisini aşılamaktır. Kitap çevre eğitimi için bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Gördüğü her yeni bitki ve hayvan türünü çocuğuna özellikleriyle ayrıntılı bir şekilde anlatır. Türlerin kaybolmaya, biyolojik zenginliklerin yoksullaşmaya başladığı dünyamızda anlattıklarınız çocuğunuzun neleri yitirdiğini anlayabilmesine önemli ölçüde katkıda bulunacaktır (Göka 1993: 3).

Bu ifade çocukların doğayı tanımasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Yazarın kitabında orman, ağaçlar ve bitkiler önemli bir yer tutmaktadır. Ağaçlarla ve ormandaki canlılarla ilgili bilgiler olay akışı içinde sezdirilirken doğanın insanlar için önemi vurgulanmaktadır.

Hikâyenin ana kahramanı genç bir gürgen ağacıdır. Gürgenin ağzından dinlediğimiz bu hikâyede umut dolu bu gürgen ağacı her şeyi düşünür ve iyi bir şey yapabilmek için kendini güzelleştirmeye ve dik tutmaya çabalar.

Genç gürgen ağacı da düzlükteki her ağaç gibi güzel bir formda sonsuza dek yaşamayı dilemektedir. Bebekler için güzel bir beşik, çocuklar için tahtirevan ve heyecanlı bir gencin elinde gitar olmak gürgen için en güzel seçeneklerdir. Fakat gürgen- diğer ağaçlar da dâhil- ne kadar iyi ve güzel olursa olsun, ne kadar hayal kurarsa kursun, her şey insanoğlunun kafasındaki düşüncelere bağlıdır.

Çocuk romanlarında, hikâyelerinde, masallarında ve anlatılarında yer alan hayvan, bitki ve nesneler çoğunlukla hareket ettirilerek, konuşturularak kişileştirilir. Kahramanlar, çocuklara hem hayvan, bitki ve nesnelerin özelliklerini hem de değişik karakterleri tanıtır, canlandırır. Onlara, yaşları gereği bilmeleri gerekenleri duyumsatır, sınırlı deneyimlerine yeni öğrenmeler ekler. Nesnelerin, bitkilerin ve hayvanların insana özgü davranışlarda bulunması, düşle gerçeği iç içe yaşayan çocuklar için tanıdık bir dünyanın kapılarını aralar. Düşlerinin önemsenmesi, düşlerini gerçekleştirmesi; onları anlatının iletileriyle baş başa bırakır (Sever 2003: 66).

“Ben Bir Gürgen Dalıyım” adlı kitapta çocuklar öykünün kahramanı genç gürgen ağacıyla birlikte hayali bir yolculuğa çıkar, bu yolculuktaki evrelerde çocuğun ilgisi anlatılan gerçekliğe yöneltilir:

Herhâlde beni tuhaf bir kuşa benzetmişlerdi. Belki de onların gözündeki, masallardan çıkıp gelmişim ben, ne yapacağımı kestiremeden, köyün üstünde öylece, kendi hızımın içinde kaybolmuşçasına uçup duruyordum. Ola ki başka bir masala gidecektim ama henüz o masal yaratılmamıştı. Bu yüzden oralarda oyalanıp vakit geçiriyordum. Hiç kuşkusuz, beni anlatacak olan masal söylenir söylenmez uçup gidecektim (Toptaş 2009: 19).

Doğayı anlatırken akıcı bir üslup tercih eden yazar, yoğunluktan uzak bir hikâye anlatmaktadır. Kitap içten ve sade bir dille yazılmakta, masala çok yaklaşan tarzıyla dikkat çekmektedir. Yazar kendine özgü masalsı dilini bu eserinde de korumaktadır. Masalların genelinde hâkim olan çocuksu anlatıcının sesi burada ağacın bakış açısından anlatılan bir

hikâyeye dönüşmektedir. Genç gürgen ağacının hem kahraman hem de anlatıcı olarak konuşabilmesi ve diğer unsurlar -rüzgârın fısıldaması örneğin- anlatıya masalsı bir hava vermektedir.

Masalsı anlatım özelliğinin ve edebiliğin yoğunlaştığı yerler çocuğun dil gelişiminin, edebi ve estetik zevkinin oluşması açısından önemlidir. Sözelimi renkler üzerinden gürgen ağacının duygularını, izlenimlerini anlattığı şu bölüm estetik zevkin gelişmesini ve tasvirlerle çevreyi çocuğa aksettirme görevini üstlenir ve somutluğu artırır:

Hatta ne kadar dikkat edersek edelim, hangi rengin nereden fışkırdığını ve kime ait olduğunu da bilemezdik. Nar kırmızı maviler, kar beyazı morlar, uçuk sarılar, sürgün yeşiller ortalıkta büyük bir gürültüyle cirit atar dururdu artık ve biz bunlara öylece bakardık (Toptaş 2009: 9).

Kesilip götürülen ağaçların ormana haber göndermek için kullandığı yol -rüzgâr ile haberleşme- oldukça dikkat çekicidir. Hasan Ali Toptaş'ın rüzgâr tasviri gerçekçi bir boyut kazanmakta; onun taşıdığı sesleri ve umutları, kokuları, çocuk gülüşlerini, sevdalı türkülerini, deniz havalarını, ağaçların dilinden olağanüstü bir anlatımla dile getirmektedir.

Kitapta olayların daha iyi anlaşılmasını sağlamak adına resimlere yer verilmiştir. Kitabın görsel dünyası çocuk için ilk uyarıcılardandır ve çocuğa kitabı sevdirmektedir. Bu resimlerle kitap daha iyi anlaşılakta, çocuklar metne dair yeni yorumlar üretmektedir. Kitapta yer alan resimler çocukların belleğinde nesne ve varlıkların imgelerini oluşturmakta, onların kavramsal gelişimini desteklemektedir.

İnsana bir ağacın gözünden bakmaya çalışan kitapta anlatıcı genç bir gürgen dalıdır. Metindeki her şeyden haberdar olarak duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarmaktadır. Bu da okuyucunun kahramanla empati kurmasını kolaylaştırmaktadır. Genç bir gürgen ağacına bürünmek, onun gözünden hayata bakmak, okuyucunun ufkunu genişlemektedir:

Gelgelelim, sivri yüzlü bir avukat, birkaç adamla birlikte hâlâ haftada bir gelip çantasından sarı bir dosya çıkarıyor, marangozun fî tarihinde imzaladığı senetleri gösteriyor” [...] “Birtakım kanunlardan söz ederek, sizi şöyle yaparım, böyle yaparım diye gözdağı veriyordu [...] (Toptaş 2009: 91-92).

Belki de silah yapımında kullanacaklardı bizi. Askerlerin eline verilecek olan binlerce tüfeğe dipçik olacaktık sözelimi, binlerce tabancaya kabza, ya da su mataralarına tıpa olacaktık (Toptaş 2009: 96).

Doğada geçirilen zaman, empati ve keşif ile desteklenip çocuk gelişiminin uygun ve kritik dönemlerinde teşvik edildiğinde doğa ile kurulan bağ toplumsal eylemliğin kaynağı olarak rol oynayabilecektir (Sobel 2014: 71). Bundan dolayı çocukların empati becerilerinin gelişmesi içinde en iyi yöntemlerden biri çocukların hem gerçek hem de hayali hayvan ve bitkilerle ilişkilerini teşvik etmektir (Sobel 2014: 37). Kitap bitkilerle ve doğayla hayali ilişkiler kurulmasını sağlamaktadır. Çocuk bu sayede doğayla bağ kuracak, bilmediği bir dünyayı keşfe çıkacaktır. Ayrıca hayvanlarla ve bitkilerle girilen ilişkilerde (gerçek-hayali) çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişimini desteklemesine ek olarak yardım etme, sahip çıkma, koruma, büyütme, besleme, sorumluluk alma, empati kurma, benimseme gibi tutum ve davranışlarının gelişmesine olanak tanır (Atasoy 2006: 97). Doğayla

çocuklara bu dünyada yalnız olmadıklarını, başka boyutların da var olduğu bilincini kazandırır (Louv 2012: 37). Hasan Ali Toptaş da insanlığımıza bir gürgen dalının gözüyle bakmamızı sağlamaktadır. İnsan ve doğa ilişkisini, insanların doğa hâkimiyeti üzerinden anlatırken yemyeşil umutlarla inancın asla sönmemesi gerektiği mesajını vermektedir.

Çocukların nasıl “İyi beslenmeye ve yeterli bir uykuya ihtiyacı varsa, artık doğa ile temasa da o kadar ihtiyaçları vardır.” anlayışı tüm dünya tarafından kabul gören bir düşünce haline gelmiştir (Louv 2012: 4). Çünkü doğa hissimizi, mizacımızı, ruhumuzu besler ve düşünce anlayışımızı zenginleştirir (Ayvaz; Öztürk vd. 1999: 6). Geleceğe emin adımlarla yürümek istiyorsak, bitkiler, hayvanlar ve doğa ile ilgili kitaplar okutarak çocuklarımızın çevre bilinci, duyarlılığı, çevresel tutumlarını geliştirilmeli ve çevrelerine karşı ilgili olmalarını sağlamalıyız (Atasoy 2015: 16).

Kitap, konusu gereği okurlara doğa ile etkileşime geçmeyi ve canlı dünyasına saygı duymayı öğretmektedir. Çocuğun bu etkileşim sonucu doğa ile duygusal bir bağ kurmasına yardımcı olmaktadır. Kitap, bitkilerin de insanlar gibi duyguları ve algılama yetenekleri vardır mesajını vermektedir. Konuşmadığı sanılan varlıkların sesi olmak, onun gözünden hayata bakmak, dünyayı onun kulağıyla işitmek okurların ufkunu genişletmektedir.

Hikâyenin genelinde okurlar metnin dokusuna sindirilmiş çok sayıda iletiyle karşılaşmaktadır:

Keşke insanlar dünyayı sevmeyi öğrense; yaşadıkları topraklarda birer misafir olduklarını anlayıncaya ve çocuklarına daha yeşil bir gelecek hazırlamanın bilincine erişinceye kadar, ne yazık ki bu katliam böylece sürüp gidecek! (Toptaş 2009: 23).

[...] aksakallı meşenin dediği gibi, insanın zalimliğine ağaçlarla kuşlar, böceklerle otlar, hayvanlarla taşlar değil ancak insan karşı koyabilirdi (Toptaş 2009: 65).

[...] çünkü insanların büyük bölümü birçok güzelliği göremezdi. Büyük bir bölümü birçok güzelliğe dokunamazdı. Onlar, birer uyurgezer gibi geçip giderlerdi güzelliklerin yanından. Ya da kafalarına taktıkları başka bir güzelliğin peşinden koşarken, onun uğruna birçok güzelliği de ayaklarının altına alıp hiç farkına varmadan acımasızca ezerlerdi (Toptaş 2009: 29).

Ben size söyleyeyim kilit, insanın utancı demektir her şeyden önce... İnsanoğlunun nereye ulaştığının göstergesi demektir. İnsanların birbirlerine duydukları güvensizliğin elle tutulur hâlidir kilit. Birbirlerine duydukları saygının derecesidir. Bu yüzden, bir çeşit utanç belgesidir her kapıda. Hâtta her dolapta, her çekmeced, her çantada, her kasada, her kutuda... Gene de insanların yüzü kızarmaz onu görünce (Toptaş 2009: 73)

SONUÇ

Çocuklar için yazdığı tek kitap olan “Ben Bir Gürgen Dalıyım” ile çocuk edebiyatına derinlik kazandıran yazar, çocukların büyük beğeni ile okuyabilecekleri; konusu, kurgusu, dil ve anlatımı ile yetişkinlerin de yararlanabilecekleri bir kitap sunmaktadır. Kitapta anlatılanlar yaşam ve insan gerçeğiyle örtüşmektedir. Yazar çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatımı tercih etmekte, çocuklara Türkçenin anlatım olanaklarını ve kurallarını

sezdirmektedir. Her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ kurmaktadır. İncelenen eser çocukların anlamlandıramayacakları olaylara yer vermemektedir.

Çocukların gelişim çağı düşünüldüğünde kitap 9 yaş ve sonrası çocukların duygu ve düşünce evrenine seslenmektedir. Bu dönemde iyi kurgulanmış, sözcükleri özenle seçilmiş, çocuklarda oluşması istenen kazanımları işleyen masal ve öyküler sunulmalıdır çünkü bu dönem çocuklarında kahramanları hayvan, bitki veya çocuk olan masal ve hikâyelere yönelim vardır.

Kitabın resimli olması çocukların bilişsel yetilerinin, görme duyularının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kitap çocukların duygu ve düşüncelerini harekete geçirmekte, sözcüklerin oluşturduğu anlam dünyasına görsel bir katkıda bulunmaktadır. “Ben Bir Gürgen Dalıyım” çocukların keyifle okuyabilecekleri bir kitap özelliği taşımakla birlikte, çocuk edebiyatının nitelikli eserleri arasında yer almaktadır.

Kaynakça

- Ayvaz, Z.; Öztürk, M. Vd. (1999). *Okul Öncesi Çevre Eğitimi*. İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Atasoy, E. (2006). *Çevre için eğitim: Çocuk doğa etkileşimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Atasoy, E. (2015). *İnsan doğa etkileşimi ve çevre için eğitim*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Göka, E. (1993). *99 Soruda Çocuk ve Çevre*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Tek Ağaç Yayınları.
- Louv, R. (2012). *Doğadaki Son Çocuk: çocuklarımızdaki doğa yoksunluğu ve doğanın sağaltıcı gücü*. (Çev.: C. Temürcü). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sobel, D. (2014). *Ekofobiyi aşmak: Doğa eğitiminde kalbin yeri*. (Çev.: İ. Urkun Kelso). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Toptaş, H.A. (2009). *Ben Bir Gürgen Dalıyım*. İstanbul: Everest Yayınları.